

Dr. Lux Gyula (alezredes, Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksága)

A VÁM- ÉS PÉNZÜGYŐRSÉG FELADATAI ÉS LEHETŐSÉGEI A FEKETEGAZDASÁG, A GAZDASÁGI SZERVEZETT BŰNÖZÉS ÉS A KORRUPCIÓ VISSZASZORÍTÁSÁBAN

A feketegazdaság elleni hatékonyabb fellépést célzó különböző intézkedési programok minden esetben leszögezik, hogy a jelenség visszaszorítása nem csak, sőt nem elsősorban a büntetőjog eszközeinek alkalmazását igényli.

E megállapítás már közhelyszerű, de egyetértésünk esetén is fontos különbséget tenni a fellépési formák célja és várható kihatása szerint. A társadalmi összefogás, a jogszabályi környezet korszerűsítése, a gazdasági fejlettség és hatékonyság magasabb szintje egészen biztosan meghozza a kívánt eredményt, ez azonban csak egy jövőbeli állapot, amelynek időpontja még csak nem is prognosztizálható. Ugyanakkor a már elkövetett, de még el nem évült latens bűncselekmények felderítése, a folyamatban lévő cselekmények megszakítása a bűnüldöző hatóságok feladata, hiszen a **hivatalból való eljárás** a Be. legelső alapelve.

A feketegazdaság jelenlegi nagyságrendjét a közgazdaság tudomány jeles művelői meghatározták, a közismert 30 %-os arányszámot ismereteink szerint még senki nem cáfolta. Ebből eredően a bűnüldöző hatóságok fellépése időrendben legelőször - sürgősségére tekintettel - a büntetőjogi eszközök alkalmazását igényli.

A gazdasági környezet átalakulását teljeskörűen bemutatni nyilván nem a vám- és pénzügyőrség feladata, azonban a saját tapasztalataink szerinti leglényegesebb motiváció ismertetése mindig szervesen hozzátartozik a jelenség kriminológiai meghatározásához, különös figyelemmel a külgazdaságra.

A magyar gazdaság 1989-től folyamatos átalakuláson ment keresztül. 1991. január 1-jétől a volt Szovjetunióval, majd a többi KGST-tagországgal is a dollárelszámolásra tértünk át. 1991 februárjában megszűnt a KGST, így legnagyobb kereskedelmi partnereinket elveszítettük, ugyanakkor külgazdaságunknak új kihívásokkal kellett szembenéznie: megfelelni az adminisztratív korlátozások tendenciaszerű lebontásából eredő versenyhelyzetnek.

Megszűnt az olcsó nyersanyag-forrás, valamint termékeink biztos felvevőpiaca. Ezzel egyidejűleg fokozatosan leépítésre került a vállalatok állami támogatása. Ennek következtében egész iparágak tűntek el, illetve kerültek súlyos helyzetbe. Magyarországnak új piacok után kellett néznie.

A gazdálkodási szférában az állami tulajdont fokozatosan váltotta fel a magántulajdon. Emberek százezrei veszítették el a munkahelyüket és kerültek a társadalom perifériájára. Szembe kellett néznünk a munkanélküliség jelenségével.

A nemzetgazdaságot befolyásoló **szerkezeti átalakulás**, másrészt a tulajdonviszonyokban tapasztalható változások eredményeként kialakuló piacgazdaságban a fekete gazdaság addig nem tapasztalt méreteket öltött. A legmegdöbbentőbb felismerés, hogy a 90-es évekre megjelentek és elszaporodtak a gazdaság azon alanyai, amelyek még csak alternatív lehetőségként sem számoltak a jogszabályok betartásával, versenypiaci helyzetüket jogtanul szerzett anyagi haszonnal kívánták megerősíteni. Az átalakítás időszaka kiváló "táptalajt" szolgáltatott a jogsértések elburjánzásához, mert a gazdasági szabályozók nagy mennyiségű megalkotása mellett egyaránt jellemző a viszonylagos jogi szabályozatlanság. A jogszabályi "infláció" esetenként a jogi bizonytalanság veszélyét is felveti.

A szervezett bűnözés a gazdasági életben jellegzetesen egy-egy árukör, - főleg a magas adótartalmú termékekkel kapcsolatban -, továbbá a jogosulatlan adó-visszaigénylések és export-támogatások kapcsán jött létre.

Az elkövetőkről megállapítást nyert, hogy anyagi egzisztenciájuk, szakirányú ismereteik, iskolai végzettségük

alapján nem kezdhettek volna olyan vállalkozásba, amely révén a bűncselekményeket elkövették. A cégek megalakulását külső - megfelelő szakértelemmel rendelkező - személy végezte, illetve a tőkét is ilyen személy biztosította. Az olajmanipulációknál pl. megfelelő vegyipari szakértelemmel rendelkező tippadók közreműködése kimutatható, akik természetesen mindig a háttérben mozogtak, nevük a könyvelésben sehol sem szerepelt.

Testületi tapasztalataink elemzése során - a bűnözés lényegét megközelítendő - leginkább azoknak az általános törvényszerűségeknek a feltárására törekszünk, amelyek az elkövető személyén kívül állnak. Döntő súllyal ilyen tényező a mindenkori vám- és adópolitika. Ismert az összefüggés a közterhek nagyságrendje és a pénzügyi bűnözés között, de a bűnüldöző hatóságok természetesen nem adhatnak ajánlást a megfelelő arányosság mértékére, hiszen az a közgazdaságtudomány és az államháztartási tervezés feladata. A költségvetés tervezése viszont igenis támaszkodhat a bűnüldözési tapasztalatokra, hiszen a jogszabályok érvényesülését veszélyezteti, ha nem látható előre azok társadalmi hatása.

Kölcsönhatást eredményező kapcsolatot kell megállapítani a legális és a fekete gazdaság aránya, valamint a pénzügyi bűnözés között. A közterhek mértéke és a jogszabályi korlátok arra készíthetik a gazdaság alanyait, hogy bűnös úton érjenek el eredményt, ha a gazdasági prognózis azt jelzi, hogy a jogszabályok betartása mellett a tevékenység nem rentábilis. Minél nagyobb a fekete kereskedelemről származó haszon, annál inkább megéri a bűncselekmény kockázatát vállalni.

Feketegazdaság alatt azt a gazdasági tevékenységet értjük, amely az állami ellenőrző szervek előtt ismeretlen, vagy a jogszabályban előírt határidő után lesz ismert, illetve jogkövető magatartás hiányában a leplezés ellenére válik ismertté. Jellemzi a tisztességtelen haszonra törekvés, a rossz minőségű vagy hamis márkajelzéssel ellátott termék forgalombahozatala, a szolgáltatás rossz minőségű, szabványtól eltérő elvégzése, munkavállalók bejelentés nélküli alkalmazása.

Büntetőjogi szempontból a tevékenység során a Btk. XVII. fejezetében taglalt gazdasági bűncselekmények közül több is megvalósulhat, azonban - ebből a körből - a társadalomra leginkább veszélyes bűncselekmények azok, amelyek az állami bevételeket sértik (adócsalás, visszaélés jövedékkel, csempészet és vámorgazdaság), a vám- és pénzügyőrség ellenőrzési jogát sértik (csempészet és vámorgazdaság), az állami devizagazdálkodást sértik (devizagazdálkodás megsértése).

Figyelemmel arra, hogy e bűncselekmények nyomozására a vám- és pénzügyőrségnek van hatásköre, így bűnüldözési szempontból súlyozott feladatok hárulnak a vám- és pénzügyőrségre a fekete gazdaság visszaszorítása céljából. A lefolytatott eljárások preventív hatása a törvényes rend érvényesülését szolgálja, tágabb értelmezésben jelenti a jogbiztonságot, a polgárok arra irányuló igényét és reményét, hogy mindennapos életviszonyaikat a társadalmi együttélés jogilag szabályozott rendje szerint alakíthatják.

A vám- és pénzügyőrség rálátása a feketegazdaságra

A vám- és pénzügyőrség jogszabályokban megfogalmazott tevékenységi körében kiemelt helyet foglal el a társadalomra veszélyes cselekmények felismerése és megelőzése. A gazdasági bűnözést befolyásoló tevékenységünket - a vámjogról, a vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló 1995. évi C. törvény 174.§-a alapján - a testület feladatai szerint kell meghatározni, melynek ellátása során elsődlegesen észlelhetjük a jogsértő cselekményeket. A testület a vám-, jövedék- és devizaigazgatási, valamint nemesfém-ellenőrzési tevékenysége során a kereskedelmi viszonyokra, ezen belül különösen a külkereskedelemre, valamint a jövedéki termékek előállítására rendelkezik rálátással. A bűnüldözési tevékenység során - a fentiekén túlmenően - valamennyi, az állami bevételeket sértő cselekmények felismerése, a törvény szerinti intézkedések és eljárások lefolytatása a feladatunk.

Igazgatási és ellenőrzési tevékenységünk közvetlen, bűnüldözési és szabálysértési tevékenységünk közvetett hatást gyakorol a termékgorgalom minőségi követelményeinek a betartására is.

A feketegazdaság negatív hatása elsősorban az államháztartási bevételeket károsító jogellenes tevékenységekben mutatkozik meg. Ennek érdekében ruházta fel a jogalkotó a testületet a Btk. XVII. fejezet III. cím-ben meghatározott egyes pénzügyi bűncselekmények nyomozására - a Be. 16. § (3) bek. alapján -, illetve a pénzügyi bűncselekményekhez hasonló tényállású szabálysértések tekintetében - az Sztv. 31. §-ában foglaltak szerint - szabálysértési hatósági jogosítványokkal. A vámtörvény komplexen kezeli a bűnüldözési tevékenységet, vagyis feladatként írja elő a megelőzést, a felderítést és a nyomozást.

Felderítői feladataink teljesítése érdekében a Vám- és Pénzügyőrség hatósági jogkörrel rendelkező szervei 1995-ben 19.539 esetben kezdeményeztek eljárást a testületünk hatáskörébe tartozó pénzügyi bűncselekmények és hasonló tényállású szabálysértések elkövetésének alapos gyanúja miatt. Ez a szám az előző évben 16.675 volt, ami 17,2 %-os emelkedést jelent.

Eljárásaink tárgyát képező érték az 1994-es bázisidőszakhoz képest 54,2 %-kal emelkedett, ami számokban kifejezve azt jelenti, hogy az elkövetési érték 21.536.232.273 Ft-ról 33.213.056.760 Ft-ra nőtt. Az összes felderített jogsértő cselekmény 80 %-át (26,7 milliárd forint értékben) a Vám- és Pénzügyőrség belterületi nyomozó hatóságai derítették fel.

Cselekmény	Cselekmények száma			Elkövetési érték (Ft.)		
	1994	1995	Index %	1994.	1995.	Index %
Minősítése						
Csempészet bcs.	1.260	1.581	125,48	2.508.918.224	8.087.714.037	322,36
Devizabcs.	1.003	1.027	102,39	4.094.584.462	2.010.764.549	49,11
Visszaélés csekkkel	2	11	550,00	210.229	10.968.473	5.217,39
Visszaélés jövedékkel bcs.	273	502	183,88	1.288.270.331	3.044.417.849	236,32
Adócsalás	116	224	193,10	8.337.317.059	18.140.699.200	217,58
Bűncselekmény összes	2.654	3.345	126,04	16.229.290.316	31.294.564.108	192,83
Vámszabálysértés	7.628	10.675	139,94	273.145.264	303.728.174	111,20
Devizasabálysértés	4.491	3.627	80,76	5.017.743.205	1.575.010.030	31,39
Jövedéki szabálysértés*	1.241	1.227	98,87	16.053.488	39.754.448	247,64
Adóügyi szabályok megsz.	88	292	331,82	nincs	nincs	
Visszaélés HTO-val	573	373	65,10	nincs	nincs	
Szabálysértés összesen	14.021	16.194	115,50	5.306.941.957	1.918.492.652	36,15
MINDÖSSZESEN	16.675	19.539	117,18	21.536.232.273	33.213.056.760	154,23

* Az 1995. évi LXVIII. számú törvény 1995. július 12-ével hatályon kívül helyezte.

A felderített vám- és devizajogsértő cselekmények elkövetése miatt 1995-ben összesen 3,5 milliárd Ft értékű árut, vámárut és fizetőeszközt foglaltunk le az előző évi 2,8 milliárdos lefoglalt értékkel szemben.

Egyes bűncselekményekre - amelyeknek a nyomozása nem tartozik hatáskörünkbe - elsődleges a rálátásunk. Ezekben az esetekben többnyire halaszthatatlan nyomozati cselekmény fogantatásával kezdeményezzük a büntető eljárást a rendőri

nyomozó hatóságoknál. Az 1995-ös évben 932 esetben 7 milliárd Ft. értékben derítettek fel jogsértő cselekményt (visszaélés kábítószerrel, fegyvercsempészet, bélyeghamisítás, embargós bűncselekmények, áru hamis megjelölése, stb.).

A szervezett bűnözés tipizálható elkövetési módszerei (a vám- és pénzügyőrségi tapasztalatok tükrében)

Az egyes jogsértési kategóriákban jelentkező elkövetési módok rendkívül sokrétűek, ezért csak a legjellemzőbb, továbbá az olyan új elkövetési módok szerepelnek, amelyek a visszaélések nagyságrendjét és bonyolultságát jól érzékeltetik.

Vámjogsértő cselekmények

A korábbi évek gyakorlatával és tapasztalatával ellentétben a csempészet területén jelentős változásokat észleltünk. Napjainkban a csempészet döntő súllyal a külkereskedelmi áruforgalomban valósul meg, megújítva a korábban szinte kizárólagosságot mutató magánforgalmi elkövetési módokat. A külkereskedelmi ügyletek évről-évre magasabb nagyságrenddel jelentkeznek, az elkövetők számára is e területen remélhető a legnagyobb jogtalan haszon. Egyre nagyobb esetszámban fordul elő, amikor a vámbiztosíték megfizetésének elkerülése végett hamisított postai utalvánnyal igazolják a befizetést, amely egyben a vámárura történő valótlán nyilatkozatot is jelenti.

Jelentős számarányt képviselt az utóbbi években az a tipikus elkövetési magatartás, amikor a személygépkocsikat több százas nagyságrendben - esetenként az ezret megközelítő - apportként tüntették fel a különféle kft-k a belföldi forgalom számára történő vámkezeléskor. Tapasztalatok szerint a behozatalok mögött magánszemélyek álltak, akik ily módon próbálták meg a régebbi évjáratú gépjárművek behozatalára vonatkozó tilalmakat kijátszani.

Sok esetben előfordult, hogy fiktív apportlistával, illetve cégbírósi bejegyzéssel kíséreltek meg eredményt elérni. Megtörtént az is, hogy a jogellenes behozatal érdekében a régebbi évjáratú, 6 évnél idősebb gépkocsik esetében meghamisították a közlekedési felügyelet engedélyező határozatát. Apport vámkezelések esetén gyakori volt a hamis számlák becsatolása is.

Mondhatni közkedvelt elkövetési módszer az **alulszámlázás**, melynek kifinomult változata, hogy olyan külföldi vételár tartalmazó számlát csatolnak be, melyen ténylegesen csak az áru értékének előlegként kifizetett összege szerepel. Ez legtöbb esetben csak a valós vételár 10-20 %-át teszi ki.

Különösen veszélyes a nemzetközi vámokmány (általában TIR) fedezete mellett magyarországi rendeltetéssel szállított vámáruk vámkezelés előtti **jogellenes forgalomba hozatala**. Ez utóbbi elkövetési mód közokirat-hamisítással is társult, amikor **hamis vámhivatali bélyegzővel** mentesítették a fuvarokmányt. Előfordult, hogy ennek leplezése érdekében a rendeltetési vámhivatal pénzügyörét is megvesztegették.

Gyakorivá vált a külföldről behozott személygépkocsik esetében a **rendszámtábla csere**. Jellemzően a külföldön megvásárolt gépkocsikra jogellenesen kivitt magyar forgalmi rendszámot szerelnek fel, így a járművet útiholmiként kísérlik meg az országba behozni.

Még mindig tipikus elkövetési mód a **külszolgálatosok** vámkedvezményének "megvásárlása".

Szintén jellemző az az elkövetési forma, amikor a **vámértéket növelő tényezők** - pl. a szállítás során **jelentkező költségek és díjak** - nem a vámárú értékével együtt szerepelnek a vámkezeléshez benyújtott számlán. Ezáltal az elleplezett adatok a vám eljárás során vámértéknövelő tényezőként nem kerülnek beszámításra, csökkentve ezzel az állami bevételeket.

A **halasztott vámfizetés** lehetőségével való visszaélések során az elkövetési érték a milliárdos nagyságrendet meghaladta. Konkrét ügyekben felmerült tapasztalatok alapján ennek kétféle módozatát észleltük:

A korábban megbízhatónak minősülő partner a tisztességtelen haszon érdekében változtat üzletpolitikáján és számolva a halasztott vámfizetési engedély visszavonásával, a vámtartozás felhalmozódását szándékosan idézi elő, vagyis nem fizeti meg a közterheket, ennek ellenére rövid időn belül újabb importszállítmányok vámkezelését kéri. A vámtartozás keletkezése természetesen azonnal maga után vonja az engedély visszavonását. Az ügyfél számol a következményekkel és minél előbb igyekszik az árutól megszabadulni. Az esetek többségében ez nem jelent problémát, szervezett elkövetés esetén a bűnözési kapcsolatok szerint kialakított munkamegosztás terv szerint alakul, vagyis az importtermék beérkezése előtt már gondoskodnak vevőről, de a vámkezelést követően még több - gyakran fantom - cégen átfuttatják az árut a későbbi tisztázás megnehezítése érdekében. Arra is van példa, hogy az engedély visszavonását hamis bizonylatokkal próbálják késleltetni, pl. az "aggályoskodó" vámhivatalnak bemutatják a korábbi tartozás rendezését tanúsító banki átutalási vagy postai készpénzes befizetési igazolásokat.

A visszaélések másik módozata szorosan összefügg a társasági jog hatályos szabályozásán alapuló "cégi" helyzettel. A társas vállalkozások tulajdonjoga ugyanis - az üzletrész vagy a részvények átruházásával - könnyen változhat, tehát a potenciális bűnelkövetők kifejezetten szívesen vásárolnak olyan - még akár veszteséges - cégeket is, amelyek rendelkeznek a halasztott vámfizetés engedélyével, vagy rendelkeznek az engedély beszerzéséhez szükséges feltételekkel. A cégjogi előzmények ismeretében tehát a cég megbízhatónak tűnik, holott az új tulajdonos, tisztségviselő neve már ismert a bűnüldöző hatóságok előtt.

A vámtörvény hatályba lépésével már lényegesen szigorúbb szabályokat kell alkalmazni az engedélyezésnél, így jóval korlátozottabb a visszaélés lehetősége.

Kiemelt bűncselekményként értékelhetők a Kínából származó különböző textilipari termékekkel elkövetett jogsértések. Az árut közvetlenül hozzák Kínából hamburgi átrakással, majd ezután konténerekben szállítják tovább. A belföldi forgalom számára történő vámkezeléskor a tételes áruvizsgálat során több esetben megállapítást nyert, hogy a mellékelt számlán feltüntetett árumennyiség valójában lényegesen több, vagy más áru található a konténerben, vagy a vámérték szembetűnően magasabb. **Kínai árukkal** kapcsolatos új elkövetési mód, mely szerint a vámokmányon olyan gazdasági társaságot jelölnek meg megrendelőként, amely valójában nem is rendelt árut.

Devizajogsértő cselekmények

A devizajogsértő cselekmények elkövetési módszerei és a jellemző elkövetési magatartások 1995-ben nem mutattak jelentős eltérést az előző évekhez képest. Az elkövetés tárgya az esetek döntő többségében fizetőeszköz, illetve pénzhelyettesítő eszköz, és csak kis számban jellemző az áru való elkövetés. A valuta kijuttatásának újszerű módját jelenti az úgynevezett "gyorsposták" szolgáltatásainak igénybevétele.

A devizatörvény várhatóan jelentősen fogja csökkenteni a jogsértő cselekmények számát a liberalizálás következtében.

Adó- és jövedéki jogsértések

1995 január 1. előtt tipikus elkövetési módnak bizonyult a háztartási tüzelőolaj színezőanyagának kivonása vagy közömbösítése vegyi eljárással (olajszökítés), majd a végtermék gázolajként történő értékesítése fiktív számlák felhasználásával. Az elmúlt év elején megszűnt a gázolaj és a HTO adótételeinek különbsége, viszont növekedett a HTO utalványokkal történő visszaélés. Az üzemanyagkutaknál több esetben jó minőségű hamisított utalványt váltottak be. Ezekben az ügyekben

bélyeghamisítás büntett elkövetésének alapos gyanúja miatt indult - rendőrségi hatáskörbe áttett - büntetőeljárások sajnos kevés eredményt hoztak, mivel a kiváló minőségű hamisítványokra tekintettel a visszaigénylő felelősséget megállapítani nem lehetett, míg az utalványt beváltó személyt a bizonyítékok hiánya miatt többnyire nem sikerült beazonosítani.

Újszerű elkövetési módként ismeretlen eredetű termékek elegyítésével, pl. a fogyasztási adó mentes orsóolaj, hengerolajnak petróleummal való keveréséből állítanak elő új, kétes minőségű terméket, amelyet általában gázolajként hoztak forgalomba, illetve használtak fel. Előfordult az is, hogy jövedéki engedély hiányában gázolaj, petróleum és kerozin összetételével állítottak elő a magyar szabványnak nem megfelelő terméket.

A szeszrel kapcsolatos jellemző elkövetői magatartás, hogy jövedéki engedély nélkül létesítettek palackozókat, és esetenként csempészetből származó tisztaszeszből hideg úton állítanak elő szeszestitalokat, amelyeket általában hamisított zárjeggyel ellátva, vagy zárjegy nélkül, vagyis az adók megfizetése nélkül értékesítenek.

A zárjegyhamisítással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a vám- és pénzügyőrség szervei az elmúlt években milliós nagyságrendet meghaladó mennyiségben foglaltak le hamisított zárjegyeket. Tekintettel arra, hogy a jövedéki ellenőrzés jelentősen megszigorodott a magas adótartalmú termékek tekintetében, ezért az ilyen jellegű jogsértések további jelentős felderítésével kell számolni. A nyomozások tapasztalatai azt mutatják, hogy a zárjegyek hamisítására jól felkészült elkövetői réteggel állunk szemben, akik a legkorszerűbb nyomdatechnikát alkalmazzák, éppen ezért a hamisított zárjegyek kiszűrése rendkívül nehéz, az esetek döntő többségében csak a nyomozások során igénybevett szakértő segítségével lehetséges. A zárjegyhamisítások kiszélesedését mutatja, hogy arra esetenként külföldön kerül sor (például Jugoszláviában), illetve azok forgalmazásába külföldi személyek is bekapcsolódnak.

Dohánytermékekkel kapcsolatban számos esetben történt olyan jogsértés, amikor a belföldön feladott adózatlan terméket

az országból való kiléptetés előtt ismeretlen elkövetők eltulajdonították. Így megjelentek a különböző árusító helyeken az "export" feliratú zárjegy nélküli, magyar dohánygyárak által előállított cigaretták. Itt az igazi elkövető (szervező és irányító) személyének felderítésére nem került sor, mivel a tettenért elkövetők nem merték és nem akarták elmondani, hogy hová és kinek kellett szállítani. Egyre gyakoribb, hogy az ilyen szállításokra külföldi személyeket alkalmaznak, ami mind a felderítést, mind a bizonyítást megnehezíti, mert nem ismeri azt a személyt, akihez vinnie kell a szállítmányt. Sokszor csak szállítás közben rádiótelefonon közölték a célszemély nevét és címét. Nagyobb szállítmányoknál az is jellemző, hogy van egy "előfutár", aki a szállítási útvonalat kikémléli, és ha gyanúsat észlel, akkor a szállítmány már nem is abba az irányba veszi az útját, ahol a pénzügyőr nyomozók várják.

Újszerű elkövetési mód továbbá, hogy jövedéki engedéllyel rendelkező gazdasági társaság külföldről ún. szabványtól eltérő közepnehéz fűtőolajat importál. Az importügylet körülményeiből adódóan ez az anyag a vámkezelést követően kizárólag végfelhasználók részére értékesíthető. A nyomozások során megállapítást nyert, hogy a társaságok által megnevezett végfelhasználó fiktív, illetve az importált kőolaj-származék valójában gázolaj volt.

Az **adócsalások** tekintetében az elkövetési módszereket illetően elmondható, hogy sok esetben az ország egész területére kiterjed az adócsalók tevékenysége, melynek során nem létező cégek és személyek adatait is felhasználják cselekményük leplezésére. Jellemző még továbbá az értékesítés, beszerzés hamis bizonylatolása, lopott számlatömbök, okmányok és hamis bélyegzők használata. A belföldi kereskedelem terén az elmúlt évben is növekedett az "alulszámlázással" elkövetett adócsalások száma. A szolgáltatási ágazatban is kimutatható, hogy egyesek a tényleges bevételnél lényegesen kevesebb jövedelmet szerepeltetnek a bevallásukon. Ez jelentkezik az építőipari munkák végzésére szakosodott egyéni vállalkozóknál. Ők munkájuk jellegéből adódóan több alkalmazottat is

foglalkoztatnak, akiket sem a társadalombiztosítási önkormányzatoknál, sem az adóhatóságnál nem jelentenek be.

A hagyományos adócsalásos ügyekben a feljelentést általában az APEH teszi meg. Az éves bevalláshoz kötött adónemek esetén a cselekmény feltárása, a bűncselekmény alapos gyanújának megállapítása szinte el sem képzelhető. Az APEH-revizió nélkül, míg a feketegazdaság illegális alanyait csak nyomozati eszközökkel lehet felderíteni. Ez a körülmény egyben jól tükrözi a bűnüldözésben érdekelt hatóságok egymásrautaltságát.

A szervezett bűnözés feltérképezett ismertetőjegyeit összegezve elmondható, hogy a hatáskörünkbe tartozó bűncselekmények nyomozása során visszatérő tapasztalat szerint a szervezettséget a cég tisztségviselőinek üzleti tevékenységével, a kereskedelmi-partneri kapcsolatok alkalmazásával szinte a tökéletes leplezésre törekszenek. Az **intellektuális bűnözés** ebben a körben a legveszélyesebb, hiszen a bűnüldöző szervezetek látszólag eleget tesznek a jogszabályi előírásoknak, a fiktív cégekkel ellentétben tevékenységük egy része általában regisztrált a hatóságok előtt, formálisan eleget tesznek az adózási és a számviteli követelményeknek. Bűnös gazdálkodásuk lényegét azonban a regisztrált eredmény jogszerűtlenségét feltárva lehet megragadni, egyes esetekben a védekezés nem is vitatja a megállapított történeti tényállást, viszont a cselekmény jogi megítélését sajátos értelmezéssel támasztja alá. A védekezésnek ez a módja pedig alapos jogszabályi, sőt jogalkalmazói tapasztalatok ismeretéről ad számot.

A bizonyítási eljárás során feltárul az előkészület legfontosabb mozzanata: a tervezés. A tervezés pedig nemcsak az elkövetés lebonyolítására, hanem a jogtalan haszon realizálására, és a felderítés során alkalmazandó védekezési taktikára is kiterjed.

"Pénzmosás" kérdőjelekkel

Az állami bevételeket sértő cselekmények olyan nagyságrendű jogtalan haszonnal kecsegtetnek, mely talán csak az illegális kábítószer-, és fegyverkereskedelemmel hasonlítható össze. Szükségszerűen következik, hogy a feltűnő vagyoni gyarapodást a hatóságok, illetve akár a közvélemény előtt is igazolni kell. A Btk. 303.§(1) bekezdése azonban - a nevesített cselekményeken túl - csak akkor bünteti a "pénzmosást", ha öt évet meghaladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekménnyel összefüggésben keletkezett anyagi javak elrejtése a megállapítható tényállás. Kirívó az anomália, ha figyelembe vesszük, hogy adócsalás, valamint csempészet és vámorgazdaság esetén mindössze három év szabadságvesztés. A köznapi értelemben vett pénzmosás azonban kimutatható, tipikus a fiktív ügyleti alapú átutalás más - általában azonos tulajdonosi körhöz tartozó - céghez, vagy a teljesen ismeretlen külföldi offshore céghez.

Hivatali legitimáció

A vám- és adóigazgatás területén elkövetett pénzügyi bűncselekmények feltételrendszerében meghatározó szerepe van a hivatalos tevékenység megbízhatóságának és szakszerűségének. A vámszakma kriminálisan veszélyeztetett terület, hiszen kis fizetésű közhivatalnokok döntéseitől függ milliós nagyságrendű közterhek kiszabása és bevételezése. A korrupciós cselekmények száma a bűncselekmények összességéhez mérten ugyan elenyésző, de sajnálatosan éppen a legnagyobb értékre elkövetett cselekményekhez párosul hivatali visszaélés, nevezetesen a magas adótartalmú termékek jogellenes belföldi forgalombahozatalához. Az okokat vizsgálva megállapítható, hogy az ügyfelek rendszeresen tesznek korrupciós ajánlatokat, a tetemes jogtalan haszonra tekintettel esetenként igen magas összeg ellenében. Sajnálatos módon a korrupciós ügyek száma emelkedő tendenciát mutat.

A korábbi években a korrupciós cselekmények főleg a határvámhivataloknál jelentkeztek, és kizárólag a magánforgalommal kapcsolatban. Az elmúlt néhány évben azonban a cselekmények jelentős része áttevődött a belterületi vámhivatalokhoz, és az arányok is megváltoztak az áruforgalom irányában. Így ma már elmondható, hogy nem a viszonylag kisebb értékű áruk vámkezelése történik kisebb összegért - vagy úgymond baráti szívességből -, hanem sorozatban, akár több millió Ft értékű áruk vámkezeléséért százezres nagyságrendű forintértékű összeget adnak az aktív vesztegetők, közöttük külföldi állampolgárok is.

Az okok közül elsősorban a gazdasági és társadalmi életben bekövetkezett változásokat kell megemlíteni. Az elmúlt öt évben kiteljesedett a tervgazdaságból a piacgazdaságba való átmenet. Napjainkra már a legtöbb szektorban kialakultak a piacgazdasági viszonyok, ugyanakkor a jogi szabályozórendszer nem egy esetben a tervgazdasági viszonyoknak felelt meg. Sok volt a joghézag, az egyes jogszabályok nem mindig konformak egymással. Teljesen átalakult a gazdaság, így például számszerűségében túlsúlyba került többek között a külkereskedelemben is a privát szféra. Egyre nő a kisvállalkozások száma, melyek jelentős része azonnali, gyors meggazdagodásra törekszik, sokszor a jogszabály adta lehetőségek határát sűrűlva, vagy azon is túlmenve, eszközökben nem válogatva. Folyamatosan nő a vámhivataloknál dolgozók leterheltsége, a szakmai munkánál sokszor a mennyiségi szemlélet kerül előtérbe, nehezebb az ellenőrzés. Az eljárás alá vontak többsége 5-10 éves szolgálati idővel rendelkezett. A motiváció hangsúlyozottan az anyagi haszonszerzés volt. A vesztegetési összegek felhasználása nem a napi megélhetést szolgálta, hanem szórakozásra és luxus-kiadásokra költötték, mint pl. a márkás nyugati autók megvásárlása.

Az aktív és passzív vesztegetők közös érdeke, a bűncselekményről tudomással bíró személyek szűk köre rendkívüli módon nehezíti a felderítést és bizonyítást. Több ügyben előfordult, hogy az elkövetők az eljárás elején beismerő

vallomást tettek, majd a későbbiek folyamán ezt visszavonták, és az elkövetési módtól függően csak baráti szívességre, vagy figyelmetlenségre hivatkoztak. A tárgyi bizonyítási eszközök - pl. okmánykiállítás - jelentősége így felértékelődik, az adott esetben mégsem szolgáltat kétséget kizáró bizonyítékot a bűnösség megállapítására.

A korrupciós cselekmények hatékonyabb megelőzése céljából szükségesnek látszik - a feltárt hiányosságok megszüntetésén túl - az intenzívebb propaganda a különböző irányítási szinteken.

A korrupcióval érintett testületi tagokat soron kívül lefolytatott fegyelmi eljárás keretében elbocsátottuk.

Az elérendő fő célok

A bevezetőben vázoltak szerint a feketegazdaság elleni bűnüldözői fellépés időrendi aktualitása nem akadályozza annak, hogy a további intézkedések komplex jellegére helyezzük a hangsúlyt, mely a testület valamennyi szakterületét érinti. A bűnüldözés generálprevenációs hatása is természetesen ezt szolgálja, a büntető ügyek tapasztalatait már a jogerős döntés előtt hasznosítjuk, így teljesítve a bűnmegelőzésből eredő feladatainkat.

A fő célkitűzések az alábbiakban jelölhetők meg: a hatósági utóellenőrzések hatékonyságának, és az ellenőrzés alapján kivetésre kerülő állami köztartozások bevételezése eredményességének növelése, a társszervekkel és a gazdálkodó szervekkel történő elektronikus kommunikáció kifejlesztése, nemzetközi együttműködés erősítése elsősorban az EU normáinak honosítása érdekében, a vám- és pénzügyőrség, valamint az APEH számítógépes rendszere közötti adatcsere és kommunikáció kifejlesztése, emberi erőforrások kifejlesztése, humánpolitika megteremtése, jogszabályi változásoknak megfelelő, a pénzügyi kormányzat információs igényét is kielégítő vezetői információs rendszer kidolgozása, jogsértő cselekmények felderítésének és a lefolytatott eljárások

hatékonyságának fokozása, jövedéki szankciók hatékonyabb érvényesítése, a vám-, jövedéki bevételi számlák, és a folyószámla számítógépes rendszereinek integrálása, és a rendszerek megbízhatóságának fokozása, a szervezet folyamatos korszerűsítése, korrupció visszaszorítása.

Társadalmi támogatottság

A bűnös akarat-elhatározást nagymértékben segíti, ha a közvélemény bocsánatos bűnként kezeli a mindennapos apró adócsalásokat. A hatósági ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy az ügyfelek jogkövető magatartása egyre rosszabb. A gazdálkodó szervek többségénél a nyilvántartási rendszer hiányosságai az okmányfegyelem megsértésével is párosulnak. A szemléletet azonban nem lehet felülről irányítva megváltoztatni, ehhez az szükséges, hogy az adófizetők tapasztalják: hasznosan és hatékonyan használják fel pénzüket. Világosan látjuk, hogy a bűncselekmények elkövetésének feltételei nem szüntethetők meg, de reális cél az oksági folyamatban domináns tényezők megismerése, és olyan mértékű kedvező befolyásolásuk, mely minimálisra csökkenti a társadalmi veszélyt.

ELŐSZÓ

Az 1996. június 7-ei ülésen résztvevők véleménye egyöntetű volt a tekintetben, hogy nem mindennapi szakmai élményben volt részük, amikor Király Tibor - a bizonyításról szóló - előadását hallgatták.

Elsőként a bizonyítás fogalmát határozta meg az előadó és választa, hogy a tudományban alkalmazott bizonyítással való összevetés során milyen speciális jellemzőkkel bír a büntetőeljárás alatt zajló bizonyítási tevékenység.

A továbbiakban a magánszféra védelmét szolgáló szabályozás, valamint az e védett szférába drasztikusan beavatkozó titkos információgyűjtés jogi szabályainak kapcsolatát tekintette át, vizsgálva, hogy mikor melyik érdek élvez elsőbbséget.

A bizonyítékok bíróság általi értékelésével kapcsolatosan az új büntetőeljárás törvény által a szabad bizonyítási rendszerbe beépítendő és a bírói, illetve hatósági önkénynek korlátokat állító garanciákat vette számba.

Végezetül az opportunizmus, azaz a célszerűség elvének térhódításáról szólt az előadó, megállapítva, hogy mindez nem eredményezi a legalitás elvének sérelmét.

Biztosak vagyunk abban, hogy az előadás írásos változata éppoly érdekfeszítőnek tűnik az olvasó szemében, mint amilyen volt a hallgatók számára.